

Hyvä leikki kasvaa tarinoista ja eläytymisestä

Opas varhaiskasvattajille,
kirjastoväelle ja vanhemmille

Sallithan itsellesi päivittäisen, arkisen touhotuksen keskellä pienen satuhetken tuoman ilon pilkahduksen. Saman sankaritarinan ääreen voi palata yhä uudestaan. Vähitellen tarinan salaperäiset ulottuvuudet avautuvat lapselle ja kertojallekin alkaa selvitä, mikä siinä kunkin lapsen mielikuvitusta kutkuttelee. Kun kertoja innostuu eläytymään, hän pääsee kuulemaan lapsen ajatuksia, tunteita ja toiveita. Tästä oppaassa on ideoita tarinan kerrontaan ja siihen, miten sen avulla voi edistää kunkin lapsen liittymistä leikkiryhmiin leikkipuistoissa, päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, kerhoissa, jne. Lisäksi kerrotaan keinoja lasten leikkisäilytöjen ja leikkisuhteiden rikastamiseen (kielirajojakin ylittäen) **satudiplomin, perhetarinoiden tai saduttamisen avulla.**

INNOSTAVA KERTOJA KANNUSTAA LASTA IHMETTELYYN

Hyvä kertoja jättää lapsen ajattelulle ja reaktioille tilaa, kannustaa kokemuksen jakamiseen eikä selitä tarinaa puhki. Lapsen osallisuus toteutuu taukojen, aikuisen leikkisien eleiden ja kysymysten sekä yhteisen kuvien tarkastelun avulla. Lapsen omat tarinat ovat tässä yhteydessä kiinnostavia ja tarpeellisia. Lasten eläytymistä ja kokemuksia on hyvä kartoittaa kysymällä: Mistä pidit eniten tarinassa? Millaisia henkilöitä siinä oli? Oliko tarinassa tärkeitä ideoita? Millaisia tunteita tarina herätti? Sadun opetusta tai keskeistä sanomaa ei lapselta ei tarvitse tivata. Satu kypsyy lapsen tajunnassa ja vähitellen sadun eri osat loksaktelevat kyllä paikoilleen.

JOKAISEN ON MAHDOLLISTA HALLITA SUULLISEN TARINANKERRONNAN PERUSTAIKOT

Tärkein perustaito on kertojan kyky kuvitella tarina mielessään ja luoda siitä mielikuvia. Tarinat kannattaa ”kesyttää” kerrottaviksi seuraavien vaiheiden kautta:

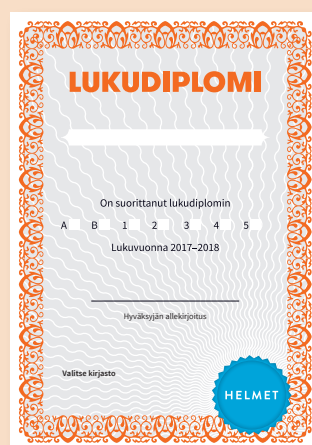
1. Tarinasta muodostetaan mielikuvien avulla kuvasarja ja opetellaan sen kertomista ilman tekstin tukea. Tekstiä ei tarvitse toistaa sana sanalta. Kertojan sisäinen mielikuva kyllä sytyttää lapsen mielikuvituksen lentoon, kun siihen luottaa.
2. Tarinasta voi tehdä muistinpanot, joissa on tarinan lähde tai muu alkuperä, juonen päälinja, tarinan avaus, piirros, tyypillinen kieli ja lopetus.
3. Kerrontaa harjoitellaan näin: Opetellaan ensin tarinan juoni. Muodostetaan mielikuvat tarinasta. Kuvitellaan tilanteet ja henkilöt. Opetellaan ulkoa vain muutama tyypillinen lause. Harjoitellaan ääneen. Kertoja käyttää omaan mieleensä tarinasta luomaansa kuvastoa.

OLIPA KERRAN...

Kiinnostavan sadun tai muun tarinan peruselementtejä ovat ”olipa kerran...”-kehystys, selkeä juoni ja hahmot, hyvän ja pahan taistelu, sankarin selviäminen koettelemuksista sekä onnellinen loppu. Lapsi innostuu sadusta, jolla on annettavaa juuri hänen sen hetkisellem pohdinnaalleen. Satu voi antaa lapselle eväitä monenlaisten, myös vaikeiden, elämäntilanteiden kohtaamiseen. Satua kannattaa lukea tai kertoa lapselle niin kauan kuin hän haluaa kuulla sen uudelleen. Pelko kiehtoo, mutta tarina ei saa olla liian jännittävä ja tässä rajanveto on yksilöllistä. Lapsen pitää saada pelottaville asioille selitys ja ymmärrys siitä, että ollaan tarinan kehityksessä. Lasta ei saa jättää yksin pelon kanssa.

SATUDIPLOMI

Leikkisästi tarinoimaan kannustavan [Satudiplomin](#) kirjalistaan on koottu parhaita lastenkirjoja ja siihen lisätään vuosittain uusia kiinnostavia kirjoja, joita myös kirjaston asiakkaat saavat mielellään ehdottaa. Kun listalta on luettu yhteensä kymmenen kirjaa, lukija saa itselleen satudiplomin. Sen voi suorittaa yksin tai joukolla, esimerkiksi perheenä tai varhaiskasvatuksen

lapsiryhmänä. Listassa kerrotaan, millä kielillä kutakin kirjaa on saatavilla, joten lapsiryhmä voi valita sellaisen kirjan, jota saa useammalla ryhmässä esiintyvällä kielellä. Perheissä voidaan samaan aikaan kertoa samaa tarina kunkin äidinkielellä ja näin luoda lapsiryhmässä perustaa yhteisille leikkimielikuville luovissa roolileikeissä - myös kielirajoja ylittäen.

PERHEEN JA LAPSEN OMAT TARINAT

Lapsia kiinnostavat perheen ja suvun esineisiin sekä valokuviiin liittyvät tarinat. Ne ovat usein valmiiksi ”kesytettyjä” eli perheenjäsen-kertojan rikkaiden sisäisten mielikuvien värittämiä. Lapsi voi esineeseen tai kuvaan tukeutuen välittää perheenjäsenen avustamana varhaiskasvatuksen lapsiryhmälle tällaisen itse valitsemansa ja hänelle merkityksellisen tarinan. Tällaiset lapsiryhmässä jaetut tarinat voivat myös olla yhteisten leikkien aineksena. (ks. [Aikamatkalla](#)).

Myös lasten itse keksimät mielikuvitustarinat voivat olla lähtökohtina tai lisämausteina lapsiryhmän luovissa leikeissä. Saduttava aikuinen sanoo: ”Kerro satu (tai tarina), juuri sellainen kuin haluat. Minä kirjoitan sen ylös sana sanalta, niin kuin sinä sen kerrot. Kun satu on valmis, minä luen sen sinulle, jotta voit korjata sitä, mikäli haluat.” [Sadutusmenetelmä](#) käytettäessä ei ennakoita eikä ohjata keskustelun kulkua. Kertomusta ei myöskään arvioida. Kertoja päättää itse, mistä ja miten hän haluaa kertoa. Hän päättää myös siitä, mitä hän haluaa jättää sanomatta.

KURKISTUKSIA LAPSEN MIELIKUVIIN

Vanhemmat voivat auttaa varhaiskasvattajia saamaan aavistuksen oman lapsensa mielekkyyden kokemuksesta kerrottujen tarinoiden yhteydessä. Se auttaa heitä käsittelemään juuri näitä lapsia kiinnostavia seikkoja koko ryhmälle tutuksi tulleiden tarinoiden pohjalta. Niitä toistetaan hyödyntäen erilaisia taiteellisia ja toiminnallisia lähestymistapoja. Näin lapset löytävät tarinan tapahtumiin erilaisia näkökulmia, laajentavat käsityksiään ja innostavat toisiaan.

Tässä saatetaan myös yhdistellä osia eri kuulluista, muunnelluista tai itse keksityistä tarinoista ja voidaan synnyttää lasten ja aikuisten yhteisen [tarinallisen leikin](#) (leikkimaailman) rakennusosat:

1. kuvitteellinen tilanne,
2. kunkin lapsen itselleen valitsemat roolihahmot,
3. roolien toteutusta ohjaavat säännöt sekä
4. alustava leikkijuoni, joka alkaa kehkeytyä leikissä ja leikkiä väliaikoina yhdessä suunniteltaessa ja siihen rekvisiittaa valmisteltaessa.

Varhaiskasvattajat auttavat lapsia suunnittelemaan ja rakentamaan leikkimaailman sisätiloihin, pihalle, lähimetsään tms. Tähän leikkimaailmaan he voivat sukeltaa yhdessä ideoitujen rituaalien avulla silloin tällöin tunniksi tai pariiksi - useammankin viikon välein.

Ei kovin usein, koska leikkimaailman ei tule viedä tilaa lasten omaehtoiselta leikiltä vaan aikuinen voi paremmin tukea sitä käyttäen leikkimaailmasta saamia havaintoja ja lasten lisääntyvää luottamusta.

AIKUISTEN TUKI LEIKILLE

Varhaiskasvattajat osallistuvat leikkimaailmassa aktiivisesti leikin juonen ja leikkiympäristön kehittelyyn sekä leikin säännöistä neuvotteluun rinta rinnan, tasavertaisena lasten kanssa käyttäen edellisen leikkimaailmavierailun jälkeen syntyneitä virikkeitä ja sitä varten yhdessä suunniteltuja ja valmistettuja rekvisiittoja sekä roolitunuksia.

Varhaiskasvattajat heittäytyvät mukaan leikkiin rooliasuisina, mielikuvitushahmoissa. Koska pienten lasten leikeistä yhä useammin puuttuvat isommat lapset leikkiperinteen välittäjänä, tarvitaan aikuisten panos, jossa on osaava, leikillinen ote. Roolihahmoina aikuisilla on myös mahdollisuus - lasten aloitteita ja keskinäistä vuorovaikutusta tukien - ujuttaa leikkiin yllättäviä ja haasteellisia käännteitä sekä osallistumisen paikkoja myös niille lapsille, joilla on vaikeuksia leikkeihin liittymisessä. Seuraavana päivänä keskustellaan siitä, mitä oikein tapahtui ja rakennetaan yhdessä seuraavaa kertaa varten innostavaa jatkoa, joka kannattelee juonen dramaattisia jännitteitä.

Silti kyse on leikistä eikä draamaharjoituksesta.

Lapsen aloitteiden kunnioittaminen ja kuunteleminen - lapsen alkuihin tarttuminen - on toimivan leikin ehto. Leikkirooliin astuminen ja roolin uskottava toteuttaminen yhdessä lasten kanssa on aikuisille aluksi vaikeaa, mutta harjoitus tekee mestarin. Kehittyneen roolileikin ja sadun rakenne on hyvin samankaltainen ja siksi hyvin valitun sadun mielikuvitusmaailman siirtäminen leikkiin on yksi tehokkaimmista leikin epäsuoran ohjaamisen keinoista. •

KATSO INTERNETISTÄ

Satudiplomi

<http://kirjasto.one/lukudiplomi/index.php?dipl=78>

Aikamatkalla

<http://www.aikamatkalla.fi/>

Sadutus

<https://maailmankoulu.fi/sadutus/>

Tarinallisen leikin käsikirja

https://www.edu.fi/etusivu/verkkouutiset/101/0/tarinallisen_leikin_kasikirja

Lähde: Hakkarainen, P. & Bredikyte, M. 2013.
Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet.

Helsinki

HYVINKÄÄ

PORVOO BORGÅ

Julkaistu 2018 Etelä-Suomen
aluehallintoviraston rahoituksella.

Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelman
tavoitteita tukeva Satukaravaani-hanke /
Helsingin, Hyvinkään, Kirkkonummen ja
Porvoon kirjastot ja varhaiskasvatus